

ЩОДО ОТРИМАННЯ ДОДАТКОВИХ ЕФЕКТІВ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ГРОМАДИ ПРИ ПЕРЕХОДІ ПРОМИСЛОВОСТІ МІСТА ДО ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Мельникова М.В., д-р екон. наук, доцент
Інститут економіки промисловості НАН України

Перехід промисловості українських міст на принципи циркулярного розвитку обумовлений як потребами підвищення конкурентоспроможності шляхом реалізації нових економічних моделей, так і необхідністю управління промисловими відходами, яких на початок 2022 р. накопилось у відвалах більш, ніж 25 млрд. тонн на території близько 260 тис. га в межах промислових зон та поза ними. Зважаючи на те, що в більшості промислових міст на Півночі, в Центрі та на Сході України, промислові зони локалізовано в центральних частинах міста, відвали промислових відходів негативно впливають на умови життя населення, раціональне використання земельних та майнових ресурсів, що знаходяться у власності територіальної громади, а також підтримку екологічної рівноваги в навколишньому середовищі. Зважаючи на вищевикладене, впровадження елементів циркулярної економіки підприємствами промислового сектору міста, що передбачає максимальне використання виробничих ресурсів (первинних та вторинних) при мінімальному утворенні відходів та їх утилізації у відвалах, є актуальним та своєчасним. Питання переходу до циркулярних принципів розвитку економіки знаходяться в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зокрема в роботах [1-4] виявлено особливості впровадження циркулярної моделі на різних рівнях управління економікою, визначено її зв'язок з цілями сталого розвитку, обґрунтовано підходи до використання загальних та спеціальні принципи її функціонування. Спираючись на ці дослідження та власний досвід надамо пропозиції щодо отримання додаткових ефектів використання ресурсів громади за рахунок переходу промисловості міста до циркулярної економіки.

Розв'язанню проблем з промисловими відходами в останні роки приділяється значна увага, зокрема, на національному рівні було прийнято стратегії та програми, розроблено законопроект «Про управління відходами» (№2207-1-д від 04.06.2020 р.), а на регіональному – в більшості областей прийнято регіональні плани управління відходами на період до 2030 р. На міському рівні особливу увагу заслуговують відходи виробництва, які утворюються в значних обсягах, мають невисокий рівень шкідливості, що дозволяє використовувати їх для потреб сталого розвитку території. При цьому можливе поєднання зусиль підприємств містоутворюючого (виробників відходів) та містообслуговуючого й містобудівного секторів (переробників відходів та споживачів не перероблених відходів), що дозволяє запобігти збільшенню відходів у відвалах та забрудненню території в межах промислових зон та поза ними. До таких відходів відносяться доменні шлаки. Протягом останніх п'яти років, в рамках переходу до зелених та циркулярних стратегій виробництва, в таких індустріально розвинутих містах, як Дніпро, Запоріжжя,

Кам'янське, Кривий Ріг, Маріуполь реалізовувалися програми з управління промисловими відходами, включаючи доменні шлаки. Організація за циркулярними принципами металургійного виробництва при цьому може передбачати переробку доменних шлаків у будівельні матеріали (цемент, бетон, шлаковату, шлакопемзу) та добриві або використання без переробки гранульованого шлаку в дорожньому господарстві. Переробкою доменних шлаків може займатися як металургійний комбінат, в якому є відповідні цехи, так і спеціалізоване підприємство. При цьому можуть створюватися промислові кластери або екоіндустріальні парки з використанням моделі промислового симбіозу підприємств містоутворюючого, містобудівного та містообслуговуючого секторів, як це реалізовано у м Колундборг (Данія).

Таким чином, в результаті переробки доменних шлаків як вторинних ресурсів та використання не переробленого шлаку в дорожньому господарстві може бути отримано економію місцевих природних ресурсів, розташованих на території громади (піску, гравію та ін.). Запобігання збільшенню відвалів промислових відходів на міських територіях надає можливість передавати їх в оренду, що сприяє підвищенню доходної бази місцевого бюджету за рахунок неподаткових надходжень. Крім того можлива економія видаткової частини місцевого бюджету за рахунок зменшення витрат на екологічні заходи, пов'язані з відновленням зайнятих відвалами промислових відходів територій. Однак для отримання перелічених додаткових ефектів від використання ресурсів громади за рахунок економії місцевих природних ресурсів для потреб дорожнього господарства та міського будівництва, а також зменшення видатків бюджету через реалізацію проєктів з переробки доменних шлаків при переході промисловості на циркулярні принципи, доцільно забезпечити стимулювання інвестиційної активності та підтримку підприємництва в галузі виробництва будівельних матеріалів. Це у свою чергу потребує наявності нормативно-правової бази щодо управління промисловими відходами та визнання їх вторинними ресурсами, а також розширення екологічних повноважень органів місцевого самоврядування для надання ними відповідних пільг та преференцій в сфері екопідприємництва та при реалізації екопроєктів, що повинно стати предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Чуріканова О.Ю. *Запровадження циркулярної економіки на державному та регіональному рівнях: реальність, проблеми та перспективи.* Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2020. Вип. 33. Ч.2. С.124-129.
2. Шибанін В.С., Решетілов Г.О. *Циркулярна економіка регіону: теоретичний аспект.* Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2021. Вип. 4. С. 4-13.
3. Geissdoerfer M. *The Circular Economy: a new sustainability paradigm.* Journal of Cleaner Production. 2017. № 10. P. 757-768.
4. Veckalne R., Tambovceva T. *Innovations in Circular Economy for Sustainable Urban Development.* Marketing and Management of Innovations, 2021. №4. P. 196-209.